

"El buit és un moment de reflexió, susceptible de ser omplert". Entrevista a Frederic Montornés

Publicat per [Interacció](#) [1] el 30/03/2023 - 10:06 | Última modificació: 26/04/2023 - 17:06

Amb motiu del curs 'El buit. Pràctiques artístiques a partir d'un concepte lliure de matèria', que ha tingut lloc de manera presencial al CERC els dies 15 i 22 de març, hem entrevistat el crític d'art i curador d'exposicions [Frederic Montornés](#) [2], que n'ha estat el docent. El curs ha estat organitzat per l'[ODA](#) [3](Oficina de Difusió Artística, a través del Programa d'Arts Visuals).

CERC: Per començar: una pregunta que només pot omplir-se des de la seva mateixa negació.

Què és el buit?

Frederic Montornés: Aquesta era la pregunta que feia al principi del curs. I ja m'agradaria a mi dir què és el buit. Però més que parlar sobre què és el buit vaig preferir explicar com podem entendre'l a partir d'exemples concrets. Mai ningú podrà donar-ne una definició des d'un sol punt de vista, com passa en tots els temes de caire universal. Tothom s'hi acostarà des del seu punt de vista i les explicacions tenen sentit des d'un context determinat. En un tema tan ampli com el buit no és el mateix el que pensa un filòsof, un científic, un músic o un artista. Les visions no tindran res a veure entre elles. El buit el trobem en el marc en què s'obre, de sobte, un moment de reflexió. En tot el temps que he estat dedicat a explorar aquest concepte no he estat capaç de trobar una única definició del buit que em convencés.

El buit és un concepte fonamental del budisme -el sunyata- o del taoisme, i tots els grans sutres el tenen present. A Occident, però, com hem integrat el concepte del buit, concretament des de l'art?

Jo diria que s'ha fet com a noció de reflexió, com a parèntesi i parada. No tant com el budisme, ja que per ells tot surt del buit. Jo ho veig com un moment de reflexió, susceptible de ser omplert per les conclusions a què un arriba un cop obre aquest parèntesi.

Antoni Tàpies, en un text titulat 'La pintura i el buit', de l'any 1977, deia que una cosa és una pretesa representació del buit i una de molt diferent trobar el mecanisme capaç de suggerir-lo en la nostra ment. Ell sostenia que del que es tracta és de saber viure-hi, de tenir-lo com un teló de fons...

Això és el budisme i la seva filosofia. Més que voler representar-lo es tracta d'una actitud que l'integra en el dia a dia. Es nota molt els artistes que venen d'una formació de tipus oriental i els que estan aferrats a Occident. Uns busquen explicacions i els altres busquen una manera de continuar vivint. Tàpies participava molt d'aquesta vessant. Com John Cage, un cas claríssim d'aquesta manera d'entendre les coses, tot fluint des del buit.

Sovint tendim a associar el buit a l'art contemporani. Però tu, durant el curs, ens has mostrat que el trobem també en Caravaggio o en els mosaics de Santa Maria Assunta de Torcello, on per cert apareix un tron buit...

Tot i que el curs estava focalitzat en la representació del buit en l'art contemporani m'interessava indagar en referències del passat i en les maneres de representar el buit. Jo he vist Torcello i quan estava treballant el tema del buit recordava l'impacte que em va causar aquell absis. Més que pels mosaics i la imatge de la Verge, va ser per la dimensió d'aquell buit extraordinari pintat de color daurat. El buit i l'espiritualitat anaven units en el color daurat, en la cultura bizantina. M'interessava fer aquestes picades d'ullet al passat per ajudar a entendre què aportaven de nou els artistes que anaven abordant el buit. Però el buit no és una cosa nova, que es tracta ara, sinó una cosa de què han reflexionat altres artistes, arquitectes i filòsofs en el passat. Els exemples que vaig triar no són els únics, però són els que m'han servit per tirar endavant el que explicava. Era una invitació a veure les coses des d'aquesta perspectiva. La distància entre els dits d'Adam i Déu en el sostre de la Capella Sixtina, pintat per Miquel Àngel, em va obrir la ment a l'hora d'abordar el tema. No es tracta de veure un espai buit, sinó d'accedir als continguts que apareixen quan s'obre un espai buit.

Detall de Miquel Àngel Buonarroti, a la Capella Sixtina

Un dels artistes que has esmentat durant el curs és Barnett Newman, un pintor poc conegut a casa nostra, tot i la seva gran qualitat. En el catàleg que es va editar el 1988 amb motiu de l'exposició a la Pace Gallery de Nova York, el comissari i crític Yve-Alain Bois recull unes declaracions de Newman en què afirma que ell és un pintor intuïtiu i directe, que mai ha treballat amb esbossos o planificat els seus quadres. Aquí també hi trobem una idea de buit, de no saturar l'espontaneïtat des de l'*horror vacui* de la planificació? Hi ha també un buit minimalista en el fet de no sobresaturar el llenç?

Jo no soc un expert en cap dels artistes de què he parlat. Em vaig fixar molt, en canvi, en la manera com abordaven el buit. Newman és un artista molt poc conegut en general, perquè té una producció molt vinculada a un moviment determinat d'Estats Units, l'expressionisme abstracte. A la vegada que hi havia artistes que carregaven el seu treball d'una dimensió espiritual, Newman -com el cas de Robert Rauschenberg o Robert Ryman- confronten l'espectador amb espais buits. Però davant dels artistes en què el buit té una dimensió espiritual, n'hi ha d'altres que confronten l'espectador amb un espai buit, un buit que és material. Newman treballa molt aquesta materialitat. En el seu cas era una explosió de color. Justament l'obra que vaig exposar-ne tenia un fons vermell, cosa que sorprenia en relació al que jo havia mostrat fins al moment, ja que apareixen espais blancs o daurats. El color s'associa poques vegades al buit. Després vam entrar en Rothko, que és una altra manera d'explorar el buit a través de color. Però en el cas de Newman es tracta de confrontar l'espectador amb un espai pla, en aquest cas una banda de color. M'interessava com podies aproximar-te al buit des de perspectives completament diferents. Els camps de color de Newman no deixen de ser representacions del buit.

Ens has parlat també de la cartografia i de les geografies ocultes. Aquestes geografies amagades les

podem trobar en qualsevol espai? Són els espais i les ideologies que resten al marge i que no es fan visibles?

El cas de la cartografia el vaig agafar des de l'obra d'un artista en concret. Al llarg del curs he fet molts salts, i el de la cartografia formava part de la introducció al buit. Aquest artista feia referència a les belles dorments, aquests espais que són difícils d'acotar i que formen part de l'imaginari. En aquest cas es tractava d'espais de l'Antàrtida. Espais que canvien contínuament i que no s'han explorat mai. Pels marges s'escapen moltes informacions. Són espais buits, no acotats, que fugen del contingut de la pàgina.

Com pot integrar la idea del buit un tècnic d'arts visuals? En què es concreta la filosofia de la vacuïtat?

Depèn del que busqui aquest tècnic. El buit es pot abordar amb amplitud de mires. Però hem de pensar una cosa: el buit per fer què? Per fer una programació? Una exposició? Un llibre? M'agradaria pensar que els pot obrir una via a l'hora d'imaginar-se una exposició o activitat, precisament en el sentit d'obrir la ment. No hem de pensar que les coses són d'una única manera, sinó que ens hi podem aproximar des de perspectives molt diferents. I a través dels exemples és la manera d'entendre com ens podem aproximar a les coses. La idea de vacuïtat és diversa. Què és? Una cosa buida? Alguna cosa susceptible de ser omplerta?

No podem definir la vacuïtat....

Tothom deia que el pavelló d'Ignasi Aballí a la Biennal de Venècia era un espai buit. I ell sostenia que no era un espai buit, sinó que era un espai ple d'un espai buit. Oteiza, per exemple, té un treball molt interessant, però no tan sols per les formes, sinó per la manera com aquestes formes abracen el buit i et permeten accedir a la seva dimensió. A mi sempre m'han interessat els treballs que marquen un límit, des del qual pots imaginar, entendre i percebre què hi ha al mig. Al final del curs vam fer una visita al MACBA. Més que no pas explicar cadascuna de les peces vaig proposar que veiessin totes les peces de la col·lecció en funció del buit. I passaves pel costat d'algunes que no et cridaven l'atenció en aquest sentit, però de sobte et paraves davant d'una d'aquestes obres i et preguntaves: què està passant aquí? Ara recordo una obra de Richard Artschwager que son dues cometes, amb tot un espai buit al mig. Són més importants les cometes? O és important el que t'estan dient i el que dius tu sobre l'obra? Aquestes obres que t'activen el cap a partir de pensaments i reflexions, de dades i picades d'ullet, formes i pistes, m'interessen molt. I quan més mínimes i essencials són, més m'interessen. Quan menys et dic què t'estic dient? Perquè és obvi que t'estic dient alguna cosa en el moment en què em comunico amb tu a través d'una obra d'art en un espai expositiu.

Tu ets comissari d'art. Com veus el panorama de l'art contemporani a Catalunya?

Hi ha coses molt bones i molt dolentes. La bona és que per sort continua viu i hi ha molta gent qüestionant-se temes candents i maneres de participar. I es reflexiona sobre el fet que l'art no és una cosa d'una sola persona sinó que tothom hi té la seva veu. A Barcelona està molt ben coberta la part de l'art jove i emergent. Però tenim una cosa que anem arrossegant des de fa temps, ja que a partir dels trenta-cinc anys les carreres mitjanes es deixen bastant de banda i no es recuperen fins que els i les artistes estan a punt de morir-se, o bé ja estan mortes, i llavors s'han de fer exercicis de recuperació. Crec que seria bo poder fer un seguiment dels treballs dels artistes a mesura que es van desenvolupant, perquè no deixen de donar-nos, tots ells, respostes, reaccions, explicacions i conclusions de coses que estan passant i de les quals tots estem participant en un moment donat. Quan es crea un buit de cop i volta, quan un artista de què s'havia parlat molt desapareix del mapa, perquè n'hi ha de més joves que estan sorgint, la pregunta és: ja no interessa aquesta persona? Perquè la qüestió és que aquesta persona segueix fent coses, però cada cop és més difícil veure'n les obres. Sempre que l'evolució de la seva obra continuï sent interessant, crec que seria bo poder tenir accés als treballs dels i les artistes, de manera més continuada.

Categories: Entrevista

Etiquetes: arts i creació

Etiquetes: valor públic de la cultura

- [4]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2023/03/entrevista-frederic-montornes>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://montornes.net/bio/>

[3] <https://www.diba.cat/es/web/oda>

[4] <https://interaccio.diba.cat/node/9173>